

Regeringen får genom nåd befria någon från en brottspåföljd eller mildra påföljden. Nåd är till för undantagssituationer. Regeringen avgör efter en fri bedömning i varje enskilt fall om nåd ska beviljas eller inte. Det finns alltså ingen rätt till nåd.

Vad kan nåd avse?

Ett beslut om nåd kan innebära att den dömda befrias från en påföljd eller att påföljden mildras, till exempel att ett fängelsestraff sätts ned eller ändras till skyddstillsyn, villkorlig dom eller böter. I vissa fall medges den dömda uppskov med eller avbrott i verkställigheten av påföljden under viss tid. Frågor om uppskov hanteras dock i första hand av Kriminalvården (se faktarutan om uppskov).

Nåd kan även avse befrielse från eller mildring av annan rättsverkan av brott, till exempel domstols beslut om utvisning på grund av brott. Från den 1 september 2013 gäller dock ett nytt förfarande för prövning av frågor om uppehållstillstånd för den som har utvisats på grund av brott och om upphävande av ett sådant utvisningsbeslut. Det nya förfarandet innebär att frågor om uppehållstillstånd prövas enbart i den ordinarie migrationsprocessen – dvs. i första hand av Migrationsverket – och att regeringen inte längre prövar dessa frågor. Det begränsar inte regeringens rätt att besluta om nåd beträffande beslut om utvisning på grund av brott. Nåd är dock till för rena undantagssituationer. En utlänning som har utvisats på grund av brott och som vill ansöka om uppehållstillstånd bör alltså vända sig till Migrationsverket (se avsnittet om utvisning på grund av brott).

Skuldfrågan kan inte omprövas

Endast en domstol får pröva om en person gjort sig skyldig till brott. Regeringen kan aldrig ompröva skuldfrågan i brottmålet.

Detta kan inte prövas genom nåd

Regeringen kan aldrig ompröva skuldfrågan i brottmålet.

Skadestånd och rättegångskostnader som den dömda ska betala kan inte bli föremål för nåd.

Frågor om straffverkställighet, till exempel anstaltsplacering, om verkställighet kan ske genom

intensivövervakning med elektronisk kontroll (så kallad fotboja) eller om den dömda kan komma i fråga för någon utslussningsåtgärd (frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång) kan inte heller bli föremål för nåd. I sådana frågor fattas beslut av Kriminalvården. Den som vill veta om ett fängelsestraff kan avtjänas med fotboja bör alltså vända sig till Kriminalvården.

Fotboja kan inte bli föremål för nåd

Frågan om ett fängelsestraff får verkställas genom intensivövervakning med elektronisk kontroll, så kallad fotboja, kan inte bli föremål för nåd. Regeringen kan alltså inte pröva den frågan.

Den som vill veta om ett straff kan avtjänas med fotboja bör i stället vända sig till Kriminalvården.

Hur fattas beslut om nåd?

I de allra flesta fall är det den dömda själv som söker nåd. Vem som helst kan dock söka nåd för en dömd person.

En nådeansökan ges in till Justitiedepartementet. Ansökan bör vara skriftlig och innehålla

- den dömdes namn, personnummer, adress och telefonnummer,
- vilken dom som avses; domstolens namn, datum för domen och målnummer,
- vilket beslut man vill att regeringen ska fatta, samt
- vilka skäl som åberopas till stöd för att nåd ska beviljas.

Om ansökan är skriven på ett främmande språk bör den sökande själv försöka få den översatt till svenska.

Ansökan bör skrivas under av sökanden. Om ett ombud anlitas ska en fullmakt ges in samtidigt med ansökan.

De handlingar som ges in i ett nådeärende blir allmänna handlingar. Det innebär att uppgifterna i nådeärendet som regel blir offentliga. Uppgifter om den enskilde är hemliga enligt offentlighets- och sekretesslagen endast om det finns någon särskild anledning.

Handläggningen är i huvudsak skriftlig. Det är upp till den sökande att ge in de handlingar som han eller

hon vill ska ligga till grund för regeringens beslut. De handlingar som återopas bör ges in tillsammans med ansökan.

När ett nådeärende är färdigt för avgörande föredras det för justitieministern, som i sin tur föredrar ärendet för regeringen. Det är regeringen som fattar beslut i ärendet.

Nåd är till för rena undantagssituationer och är inget som man har rätt till. En fri bedömning görs i varje enskilt fall. Det är inte fråga om en omprövning av domen i brottmålet utan i stället en extraordinär prövning, där hänsyn tas till framför allt vissa förhållanden som har inträffat efter domen och som inte rimligtvis har kunnat påverka domstolens avgörande. Vanligen är det fråga om omständigheter som rör den dömdes personliga förhållanden och som inte var kända för domstolen vid tiden för domen.

Regeringens beslut i nådeärenden fattas vid de regeringsammansammanträden som äger rum en gång i veckan. Sammanträdena är inte offentliga. Ett skriftligt beslut skickas till den dömd. Om någon annan har ansökt, får den personen en kopia av beslutet. Oavsett om en nådeansökan avslås eller beviljas anges aldrig någon motivering till beslutet.

Handläggningstiden för nådeärenden varierar, men brukar vara några månader.

Skäl som inte brukar leda till nåd

- Den dömd uppger sig vara oskyldigt dömd.
- Straffmättingspraxis har ändrats.
- Den dömd avvaktar beslut om resning.
- Den dömd avvaktar Europadomstolens beslut vid klagomål dit.
- Brottet var en engångsföreteelse.

Nedstämdhet inför en fängelsevistelse eller oro för ekonomi och arbetssituation är i sig inte tillräckliga skäl för att nåd ska beviljas. Ett fängelsestraff kan sällan avtjänas utan sociala och ekonomiska konsekvenser för den dömd och hans eller hennes familj.

Livstidsdömda

Enligt lagen om omvandling av fängelse på livstid kan den som är dömd till fängelse på livstid vända sig till Örebro tingsrätt med en ansökan om att få livstidsstraffet omvandlat till ett tidsbestämt straff. Ansökan får göras när den dömd har avtjänat minst tio år av straffet.

Kan man få uppskov med att avtjäna ett fängelsestraff?

Från den 1 september 2013 gäller nya regler som innebär att en nådeansökan aldrig medför automatiskt uppskov med verkställigheten av ett fängelsestraff.

Det är Kriminalvården som ansvarar för verkställigheten av fängelsestraff. Efter ansökan från den dömd får Kriminalvården under vissa förhållanden bevilja uppskov med verkställigheten (se faktarutan om uppskov).

Om den dömd inte inställer sig för att avtjäna straffet på angiven tid kan Kriminalvården begära hjälp av polismyndigheten med att få den dömd att inställa sig.

Den som har frågor om straffverkställigheten bör i första hand vända sig till Kriminalvården (placeringsgruppen).

Uppskov

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter får Kriminalvården, på ansökan av den dömd, bevilja uppskov med verkställigheten av ett fängelsestraff under högst sex månader från den dag då domen blev verkställbar. Om det finns synnerliga skäl får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader.

Den som har frågor om uppskov bör i första hand vända sig till Kriminalvården (placeringsgruppen).

Utvisning på grund av brott

Från den 1 september 2013 gäller ett nytt förfarande för prövning av frågor om uppehållstillstånd för den som har utvisats på grund av brott eller om upphävande av ett sådant utvisningsbeslut. Det nya förfarandet innebär att frågor om uppehållstillstånd för den som har utvisats på grund av brott prövas enbart i den ordinarie migrationsprocessen – dvs. i första hand av Migrationsverket – och att regeringen inte längre prövar dessa frågor. En utlänning som har utvisats på grund av brott kan hos Migrationsverket ansöka om uppehållstillstånd (av skyddsskäl eller av andra skäl) och om upphävande av utvisningsbeslutet.

Möjligheterna till ny prövning är starkt begränsade. Om en utlänning som har utvisats på grund av brott och som vistas i Sverige ansöker hos Migrationsverket om uppehållstillstånd eller om att utvisningsbeslutet ska upphävas, ska verket ta upp ansökan till prövning endast i vissa situationer. Det gäller bland annat om det finns omständigheter som kan antas utgöra bestående verkställighetshinder och dessa omständigheter inte kunnat återopas tidigare, eller utlänningen visar giltig ursäkt för att inte ha återopat dem tidigare. Är förutsättningarna för prövning inte uppfyllda, ska Migrationsverket besluta att inte bevilja prövning.

Om det finns förutsättningar för ny prövning gäller följande. Om Migrationsverket kommer fram till att det inte finns skäl att bevilja ansökan ska den avslås. Om Migrationsverket finner att ansökan bör beviljas ska verket inte besluta i ärendet utan med ett eget yttrande lämna över detta till den migrationsdomstol till vilken verkets beslut i frågan hade kunnat överklagas. Migrationsverkets avslagsbeslut får överklagas till migrationsdomstolen.

Migrationsdomstolens beslut får överklagas till Migrationsöverdomstolen. Prövningstillstånd krävs som regel vid överklagande till Migrationsöverdomstolen.

Migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen får bevilja uppehålls- och arbetstillstånd, eller upphäva utvisningsbeslutet, om det finns verkställighetshinder (till exempel risk för dödsstraff, tortyr eller förföljelse) eller om det annars finns synnerliga skäl. Vid bedömningen ska vissa omständigheter särskilt beaktas. Det gäller brottslighetens art och omfattning, den tid som har förflutit sedan utvisningsbeslutet meddelades, utlänningsens skötsamhet och risken för fortsatt brottslighet samt utlänningsens hälsotillstånd och levnadsförhållanden i övrigt.

Ett uppehållstillstånd för den som har utvisats på grund av brott ska som regel vara tidsbegränsat. Kravet på tidsbegränsat uppehållstillstånd gäller inte om utlänningsen efter beslutet om utvisning har beviljats sådant tillstånd i sammanlagt minst fem år. Även i ett sådant fall ska dock ett uppehållstillstånd tidsbegränsas om det finns skäl för det.

Det nya prövningsförfarandet begränsar inte regeringens rätt att besluta om nåd beträffande allmän domstols beslut om utvisning på grund av brott. Nåd är dock till för rena undantags-situationer. Det nya förfarandet innebär dessutom att frågor om uppehållstillstånd kan prövas enbart i den ordinarie migrationsprocessen. En utlännings som har utvisats på grund av brott och som vill ansöka om uppehållstillstånd bör alltså vända sig till Migrationsverket.

Ansökan om särskilt tillstånd till kort besök i Sverige

En utvisningsdömd som har lämnat landet kan liksom tidigare ansöka hos Migrationsverket om särskilt tillstånd till ett kort besök i Sverige. Besöket ska avse en synnerligen viktig angelägenhet, exempelvis besök hos en allvarligt sjuk anhörig eller närvaro vid en anhörigs begravning. Ett sådant tillstånd kan, om det finns särskilda skäl, beviljas även på ansökan av någon annan än den utvisningsdömde. Migrationsverkets beslut att vägra tillstånd till ett kort besök kan inte överklagas.

Mer information om det nya prövningsförfarandet

Mer information om det nya förfarandet för prövning av uppehållstillstånd för den som av allmän domstol har utvisats på grund av brott, eller om upphävande av sådana utvisningsbeslut, finns i regeringens proposition Överflyttning av vissa utlännings-sänder till den ordinarie migrationsprocessen m.m. (prop. 2012/13:151). Propositionen finns tillgänglig på regeringens webbplats, www.regeringen.se.

Frågor om uppehållstillstånd prövas av Migrationsverket

En utlännings som har utvisats på grund av brott kan hos Migrationsverket ansöka om uppehållstillstånd (av skyddsskäl eller av andra skäl) och om upphävande av utvisningsbeslutet. En utvisningsdömd som har lämnat landet kan liksom tidigare ansöka hos Migrationsverket om särskilt tillstånd till ett kort besök i Sverige.

REGERINGSKANSLIET

Justitiedepartementet

10333 Stockholm • tfn växel 08-405 10 00

Fler exemplar kan beställas från Justitiedepartementet på tfn 08-405 10 00, e-post ju.info.order@regeringskansliet.se eller via regeringens webbplats www.regeringen.se

Justitiedepartementets e-postadress ju.registrator@regeringskansliet.se

Faktabladet är producerat av Justitiedepartementet. Tryck: Grafisk Service, augusti 2013